

Tips voor lezen en leesmotivatie in het mbo

Voor en door docenten



Wat doe je om jouw studenten zover te krijgen dat zij gaan lezen, dat zij plezier krijgen in lezen? Wat maakt dat het je lukt om (veel of een deel van je) studenten daadwerkelijk aan het lezen te krijgen? Deze twee en andere vragen over onder andere leesbeleid hebben we gevraagd aan docenten Nederlands werkzaam in het mbo.

De vragen waren gekoppeld aan het onderzoek van Stichting Lezen: *Leesbevordering in het mbo; stand van zaken 2021-2022* (www.lezen.nl).

De antwoorden van de deelnemende mbo-docenten hebben we hier gebundeld. We hebben hun tips en goede voorbeelden ingedeeld volgens de zeven voorwaarden voor effectieve leesbevordering in het mbo, zoals die ook te lezen zijn in de infographic

Lezen in beeld; Lezen in het mbo (www.lezen.nl). We verwachten dat de tips en goede voorbeelden van mbo-docenten ook andere docenten Nederlands kunnen inspireren.

Lezen in het mbo

1 MAAK LEZEN BELANGRIJK
Mbo-studenten lopen het grootste risico om het onderwijs laaggeletterd te verlaten. Aandacht voor lezen is in deze onderwijsfase dan ook cruciaal.

2 LEESKLIMAAT IN HET MBO
Een goede leesvaardigheid is voor alle opleidingen belangrijk. Door lezen bij alle vakken een vast onderdeel te maken van het curriculum, wordt het een vanzelfsprekendheid.

3 TOEGANG TOT BOEKEN
Een actuele en gevarieerde boekencollectie in de school draagt bij aan de leesmotivatie van studenten. De openbare bibliotheek kan ondersteunen bij het samenstellen van de collectie. Ook de docent helpt studenten bij het kiezen van boeken die aansluiten bij hun interesses en niveau.

4 LEESMOTIVATIE CENTRAAL
Leesmotivatie en leesvaardigheid beïnvloeden elkaar wederzijds. Als studenten zich autonoom voelen (zelf keuzes kunnen maken), competent (succeservaringen opdoen) en verbonden (zich gesteund voelen door docenten en medeleerlingen) worden ze betere en meer gemotiveerde lezers.

5 TIJD EN AANDACHT VOOR VRIJ LEZEN
Vrij lezen is een succesvolle manier om te werken aan de algemene taalontwikkeling van studenten. De docent zorgt daarbij voor routine en rust. Zelf lezen kan worden afgewisseld met voorlezen en het luisteren naar luisterboeken.

6 DE DOCENT ALS LEESBEVORDERAAR
Bevlogen (vak)docenten maken het verschil. Zij vervullen een gidsfunctie en dragen hun eigen enthousiasme op studenten over. Als docenten hun studenten bewustmaken van het (persoonlijke) belang van leesvaardigheid, wordt de activiteit voor hen betekenisvol.

7 LEZEN BIJ ALLE VAKKEN
Leesbevordering is niet alleen een taak van de docent Nederlands. Docenten van beroepsgerichte vakken en burgerschap leveren een minstens zo belangrijke bijdrage. Door studenten te laten lezen over hun vak, wordt lezen voor hen relevant en interessant.

1. Maak lezen belangrijk

Van alle studenten in Nederland lopen mbo-studenten het grootste risico om het onderwijs laaggeletterd te verlaten. Aandacht voor lezen binnen de mbo-opleidingen is dan ook cruciaal.

Het is zodoende goed om studenten bewust te maken van het belang van lezen. Hoe kun je dit doen?

- Leg regelmatig en herhaaldelijk uit waarom lezen wordt aangeboden tijdens de opleiding, en waarom lezen ook voor mbo-studenten belangrijk is. Een goede taal- en leesvaardigheid en voldoende woordenschat dragen bij aan succes in de opleiding, het toekomstig beroep en het leven in het algemeen (denk aan: digitaal geletterd zijn; het kunnen onderscheiden van nepnieuws; een mening vormen; aanvragen van toeslagen of studiefinanciering; leren over andere tijden en culturen).
- Probeer een goede relatie op te bouwen met je studenten en toon oprechte betrokkenheid bij hun leerproces.
- Wees ook zelf enthousiast over lezen. Dan zullen ze sneller van je aannemen dat lezen heel goed voor hen is. En misschien zelfs leuk.
- Ga ook eens een groepsgesprek aan: wie leest er wel of niet, waarom wel of niet?
- Gebruik en toon informatie en grafiekjes uit de brochure *Meer lezen, beter in taal – mbo* (Broekhof, 2020) of laat de aflevering over begrijpend lezen in *Zondag met Lubach* aan je studenten zien.
- In het nieuws en in vakliteratuur verschijnen vaak berichten over laaggeletterdheid. Neem deze mee en probeer de berichten bespreekbaar te maken.
- Maak, voor er gelezen wordt, het doel van de leesopdracht duidelijk.
- Maak een koppeling met de beroepspraktijk: vertel de studenten dat ze ook door lezen hun kennis van het beroep kunnen uitbreiden en verdiepen. Ook bij de opleidingen Pedagogisch Werk en Onderwijsassistent (PWO) is aandacht voor leesmotivatie en taal- en leesvaardigheid van belang, want die studenten zijn de toekomstige leesbevorderaars op de basisschool en in de kinderopvang.

Leestips

- *Hersenen willen lezen. Waarom lezen goed is voor je brein* (Erik Scherder, 2021) www.bibliotheek.nl
- *Meer lezen, beter in taal – mbo* (Kees Broekhof, 2020) www.lezen.nl

Kijktips

- Soraya Riem en Amin Asad over verbinding, taalachterstand en lezen www.youtube.com
- De aflevering over begrijpend lezen in *Zondag met Lubach* www.youtube.com

2. Creëer een goed leesklimaat

Een goede leesvaardigheid is voor alle opleidingen belangrijk. Door lezen bij alle vakken een vast onderdeel te maken van het curriculum, wordt het een vanzelfsprekendheid.

Een aantal docenten licht toe hoe het creëren van een goed leesklimaat bij hen op school werkt.

- Er wordt schoolbreed leestijd geprogrammeerd in het lesrooster. Alle docenten Nederlands, maar idealiter ook de vakdocenten doen mee met lezen tijdens de ingeroosterde leestijd en zien het belang ervan in. Leesbevordering wordt breed gedragen in de school. De afspraak kan worden gemaakt om bij elke les (niet alleen bij Nederlands) te starten met minimaal een kwartier lezen of voorlezen. Of om elke week aparte leesmomen ten in te roosteren, naast de lessen Nederlands.
- Er wordt consequent aandacht besteed aan lezen in de lessen; het is een verplicht onderdeel van de les. Hierbij worden afspraken gemaakt, zoals telefoons weg, laptops dicht en in stilte lezen. Door elke week te beginnen met lezen, weten de studenten dat dit van hen verwacht wordt. Het wordt een gewoonte, en na een aantal weken beginnen ze van zelf met lezen. De studenten merken dat ze het eigenlijk wel prettig vinden.
- Het is van belang dat aan vrij lezen geen toetsen of demotiverende opdrachten worden verbonden. Er wordt een veilig en ontspannen klimaat gecreëerd, waarbij lezen wordt gezien als een ontwikkelingsproces.
- Ook is het van belang dat de school voldoende faciliteiten (zoals een boekencollectie, geormerkt budget voor boeken en leesbevordering, ruimte om te lezen, schrijversbezoek, deskundigheidsbevordering, samenwerking met de Bibliotheek) aanbiedt, zodat docenten ondersteund worden in het stimuleren van lezen bij studenten. Tip: Richt samen met de studenten leeshoeken in op verschillende plekken in de school.
- Voor de opleidingen PWO bestaat het keuzedeel Specialist Leesbevordering 0-12 jaar.
- Bied collega's die niet goed weten hoe ze leesbevordering kunnen aanpakken, achtergrondinformatie en werkvormen om in de les te gebruiken. Wijs ze op de webinars van Stichting Lezen: *Lezen in het mbo werkt!* en *25 werkvormen leesbevordering in het mbo*.

Kijktips

- Mbo-keuzemodule Specialist leesbevordering 0-12 jaar www.lezen.nl
- Webinar *Lezen in het mbo werkt* www.lezen.nl
- Webinar *25 werkvormen leesbevordering in het mbo* www.lezen.nl

Ervaring van een docent

Ik ben in 2019 naar de conferentie 'Meer lezen beter in taal in het mbo' geweest in Tilburg. In een teamvergadering heb ik mijn bezoek teruggekoppeld, en mijn collega's gaven aan dat lezen en leesbevordering belangrijk waren. Maar de collega's binnen de sectie waren niet erg enthousiast, want 'ze [de studenten] lezen toch niet'. Toch ben ik met de studenten boeken gaan lezen, en heb studenten een filmpje laten maken over hun bevindingen. Wat bleek: de studenten waren enthousiast! En daardoor raakten ook mijn collega's overtuigd. We zijn een samenwerking begonnen met de Bibliotheek.

3. Zorg voor een passend boekenaanbod

Een actuele en gevarieerde boekencollectie in de school draagt bij aan de leesmotivatie van studenten. De openbare bibliotheek kan ondersteunen bij het samenstellen van de collectie. Ook de docent helpt studenten bij het kiezen van boeken die aansluiten bij hun interesses en niveau.

Een aantal docenten vertelt hoe zij met het boekenaanbod omgaan.

- Investeer in een ruime en gevarieerde boekencollectie op school (eventueel in samenwerking met de Bibliotheek) waar studenten boeken uit kunnen lenen. Zorg ook voor een aanbod Engelstalige literatuur, vakliteratuur, luisterboeken en strips en tijdschriften. Houd de collectie actueel en breid regelmatig uit. Vraag studenten ook om input. Boeken worden aantrekkelijker om te kiezen als ze frontaal gepresenteerd worden.
- Geef studenten aan het begin van het schooljaar een rondleiding door de schoolbibliotheek en laat hen dan hun eerste boek van het jaar kiezen.
- Bied boeken en teksten aan die passen bij de leefwereld en interesse van je studenten. Bijvoorbeeld teksten die aansluiten bij het toekomstig beroep, bij hun persoonlijke ontwikkeling of bij de actualiteit (korte, grappige krantenartikelen). *Young adult*-literatuur, sportbiografieën en song- en theaterteksten doen het eveneens vaak goed bij de studenten. Denk ook eens aan een podcast.
- Bied boeken en teksten aan op verschillende leesniveaus en op basis van leeservaring. Ga op zoek naar boeken die niet te makkelijk of te moeilijk zijn, en houd ook rekening met NT2-studenten. Zorg er wel voor dat de boeken blijven aansluiten bij hun leefwereld en interesses. Kijk bijvoorbeeld eens naar de boeken van Eenvoudig Communiceren.
- Kies je samen met een student een boek uit, vertel dan iets over het boek en leg uit waarom je denkt dat het voor de student interessant is.
- Neem regelmatig boeken uit de collectie op school mee de les in of maak een leesthematafel en vertel er met enthousiasme over. Deel de boeken daarna uit aan de studenten die het boek willen proberen. Of richt een zwerfboekenkast op, waarin studenten hun eigen boeken kunnen doneren en ruilen.
- Focus niet alleen op de ongemotiveerde studenten; laat de fervente lezers in aanraking komen met voor hen onbekende boeken om zo hun leeservaring te verbreden en te verdiepen.
- Niet alleen de docent kan helpen bij het kiezen van nieuwe boeken. Juist leeftijdsgenoten hebben een positieve invloed. Laat een studiegenoot vertellen over een boek dat aansprak.
- Als op school het aanbod summier is, dan is het een idee om regelmatig de lokale Bibliotheek te bezoeken. Studenten kunnen tot hun 18e jaar bij alle bibliotheken gratis boeken lenen. Of bespreek met de Bibliotheek of zij een wisselcollectie kunnen verzorgen op school.
- Idealiter kunnen de studenten de boeken van school meenemen naar huis. Kan dit niet? Zorg dan dat er in elke klas een boekenkist staat, waarin de boeken opgeslagen kunnen worden tot de volgende les. Dan kan iedereen zijn eigen boek weer pakken.

Ervaring van een docent

Gegarandeerd leessucces: het boek *Echte mannen eten geen kaas* (Maria Mosterd, 2008).

Ik heb een aantal toptitels, waarvan ik inmiddels weet: als ik die geef aan een student, dan komt het goed. Dit zijn boeken die niet te moeilijk zijn en waar je op bladzijde 1 al in het verhaal zit.

Ervaring van een docent

Sluit aan bij de belevingswereld van de student.
- Adviseer een student die fan is van het computerspel 'Warzone' het boek *De hongerspelen*. Het concept van het spel komt overeen met het spel in het boek.
- Een student die zich begeeft in de wereld van Crypto kun je het boek *Ons geld is stuk* aanraden.

4. Focus op de leesmotivatie

Leesmotivatie en leesvaardigheid beïnvloeden elkaar wederzijds. Als studenten zich autonoom (zelf keuzes kunnen maken), competent (succeservaringen opdoen) en verbonden (zich gesteund voelen door docenten en medeleerlingen) voelen, worden ze betere en meer gemotiveerde lezers.

Lees hoe docenten de leesmotivatie vergroten bij hun studenten.

- Bouw een goede relatie op met je studenten en wees geïnteresseerd in de boeken die ze hebben gekozen om te lezen. Geen waardeoordeel vellen over wát ze lezen, alleen stimuleren dát ze lezen.
- Ook op het mbo is het goed om voor te lezen, bijvoorbeeld uit een verhalenbundel met korte verhalen. Of je leest spannende fragmenten voor om ze nieuwsgierig te maken naar de rest van het verhaal. Misschien is er een student die het boek wil lenen om het verder te lezen.
- Laat de studenten een leesautobiografie invullen, zo komen ze achter hun leesvoorkeuren. Gebruik dit als hulpmiddel bij het kiezen van boeken die zij met plezier kunnen lezen.
- Doe met je klas mee aan leescampagnes, zoals de Boekenweek van Jongeren, de Weddenschap, Stap op de Rode Loper en Er was eens.... Deze kunnen een impuls geven aan het stimuleren van leesmotivatie.
- Laat de studenten waar mogelijk van papier lezen. Uit onderzoek blijkt dat van papier makkelijker leest en beter beklijft.
- Wil je een opdracht koppelen aan het lezen van een boek of tekst? Blijf dan weg van het boekverslag en verzin een creatieve verwerkingsopdracht. Bijvoorbeeld: het maken van een vlog, een gedicht of omslag bij het boek. Studenten kunnen zelf ook leuke ideeën aandragen.
- Praat met de studenten over wat ze lezen of wat je hebt voorgelezen. Wat vinden de studenten mooi, grappig of ontroerend aan het boek? Laat de studenten ook met elkaar in gesprek gaan over het boek dat ze gelezen hebben.
- Bekijk het webinar *25 werkvormen leesbevordering in het mbo*.

Kijktip

- Webinar *25 werkvormen leesbevordering in het mbo* www.lezen.nl

Ervaring van een docent

Het lezen als gezamenlijke startactiviteit aan het begin van de les plannen, zorgt voor routine van het leesproces en creëert gaandeweg een breder draagvlak voor de meerwaarde van het lezen. Essentieel daarbij is de keuze van het leesboek. Een boek waarbij de student vanaf de eerste pagina wordt getriggerd, is in deze opzet onontbeerlijk.

5. Maak tijd voor en besteed aandacht aan vrij lezen

Vrij lezen is een succesvolle manier om te werken aan de algemene taalontwikkeling van studenten. De docent zorgt daarbij voor routine en rust. Zelf lezen kan worden afgewisseld met voorlezen en het luisteren naar luisterboeken.

Hoe besteden docenten aandacht aan vrij lezen?

- Begin of eindig elke les met ten minste een kwartier vrij lezen in een boek naar eigen keuze.
- Geef het goede voorbeeld en begin zelf ook met lezen. Maar wees wel beschikbaar voor vragen en neem ook de tijd om het leesgedrag van je studenten te observeren. Help de studenten waar nodig.
- Stimuleer studenten om in de klas te lezen als ze tijd over hebben in plaats van de telefoon erbij te pakken.
- Veel studenten ervaren het vrij lezen als een relaxmoment; het brengt rust in hun hoofd.



Ervaring van een docent

Alle studenten hebben één lesuur per week tijdens Nederlands een leesuur. Tijdens dat uur lezen zij een door henzelf gekozen boek (met hulp van docent of met behulp van een activiteit), waarna er klassikaal leesgesprekken worden gevoerd. De enige regel is dat zij alleen een boek mogen lezen dat zij leuk vinden om te lezen. Als docent probeer ik de student zoveel mogelijk uit te dagen qua niveau en bij het afwisselen van het genre. Er kunnen leuke activiteiten gekoppeld worden aan het uitlezen van een boek, maar dit is geen verplichting. In ieder geval geen verplicht boekverslag of een toets.

6. Neem als docent de rol aan van leesbevorderaar

Bevlogen (vak)docenten maken het verschil. Zij vervullen een gidsfunctie en dragen hun eigen enthousiasme op studenten over. Als docenten hun studenten bewustmaken van het (persoonlijke) belang van leesvaardigheid, wordt de activiteit voor hen betekenisvol.

Een aantal docenten biedt inzicht in hun rol als leesbevorderaar.

- Eigen enthousiasme voor boeken en lezen is noodzakelijk om het belang en plezier van lezen goed over te kunnen brengen. Laat dat enthousiasme zien.
- Lees zelf regelmatig boeken die interessant zouden kunnen zijn voor je studenten, en blijf op de hoogte van het boekenaanbod. Zo kun je hen goed adviseren.
- Houd regelmatig een boekenpitch en vertel veel over boeken die je zelf hebt gelezen: wat raakte je, welke boeken vond je spannend of eng en om welke boeken moest je lachen?
- Heb je als docent een social media-account waarop de studenten je volgen? Geef daar dan ook leestips op.
- Neem contact op met de Bibliotheek en bespreek of zij willen adviseren of samenwerken.
- Bevorder je eigen deskundigheid over leesbevordering, door vakliteratuur te lezen, congressen te bezoeken en trainingen te volgen.

Ervaring van een docent

Ik ben zelf een leesuur begonnen. In dit uur gaan de studenten stil lezen en praten we met elkaar over boeken. Studenten doen ook verdiepende opdrachten, passend bij de boeken.

-

Ik vertel eerst over mijn ervaring met boeken. Dat het nooit te laat is om te starten met lezen. Doordat ik zelf veel lees, kan ik veel ideeën aandragen voor verschillend leesmateriaal. Ik lees bewust op verschillende niveaus zodat ik studenten op verschillende niveaus kan adviseren. Studenten komen ook naar mij toe om nieuwe titels voor boeken te vragen.

7. Zorg dat lezen bij alle vakken centraal staat

Leesbevordering is niet alleen een taak van de docent Nederlands. Docenten van beroepsgerichte vakken en het vak burgerschap leveren een minstens zo belangrijke bijdrage. Door studenten te laten lezen over hun vak, wordt lezen voor hen relevant en interessant. Daarnaast stimuleert lezen de persoonlijke ontwikkeling van studenten. Lezen en andere culturele uitingen verbreden immers de horizon.

Leestip

Voor docenten die met lezen en leesbevordering willen starten ontwikkelen experts samen met Stichting Lezen zes leesscenario's. Hoe pak je het goed aan, hoe kan lezen een logische plek in de lesprogramma's krijgen en zullen de studenten wel ervaren dat lezen je taalontwikkeling, je school-carrière en je leven kan verrijken?

De eerste twee leesscenario's op lezen.nl zijn: *Lezen in burgerschapsthema's* en *Lezen in het mbo en Brede vorming*. In 2023 volgen nog twee leesscenario's die ook mbo-breed geschikt zijn, een leesscenario dat zich in het bijzonder richt op de opleiding Pedagogisch Werk & Onderwijs en een leesscenario dat zich richt op mbo-studenten met taalproblemen.

Ervaring van een docent

Ik probeer tijdens mijn lessen boektitels (binnen bepaalde thema's) te promoten. Vooral boeken waarvan de inhoud bij het vakgebied van de student past.

-

Burgerschap en Nederlands probeer ik zoveel mogelijk te integreren, zodat de lessen Nederlands betekenisvol en contextrijk worden. Hierbij nemen we vaak de actualiteit (teksten uit het nieuws) of een onderwerp (uit boeken; denk aan: discriminatie, grenzen verleggen, criminaliteit) als uitgangspunt.

Een aantal tips van docenten voor lezen bij alle vakken.

- Organiseer ten minste een keer per week een half uur lezen in vakliteratuur en vakgerelateerde boeken.
- Kies bij het aanbieden van teksten leesmateriaal dat de beroepsgroep aanspreekt. Dat kunnen teksten uit de actualiteit zijn, maar ook vakinhoudelijke teksten.
- Werk samen met andere docenten om lezen structureel in te zetten bij alle vakken.

Colofon

© Stichting Lezen (2022)

Deze publicatie is mede mogelijk gemaakt door een bijdrage vanuit het leesbevorderingsprogramma de Bibliotheek op school (Stichting Lezen/ Koninklijke Bibliotheek).

Vormgeving

Judith Schoffelen en Erik Olde Hanhof

Redactie

Bo van Alst, Alle Content

www.lezen.nl